

Grin Igor

Tanulmányok Tokaj történetéből

A világ számára valószínűleg Tokaj a legismertebb magyar település. A város kultúrát pártfogoló önkormányzata a közelmúltban ismét fontos, sok-sok új ismerettel és nem kevés tanulsággal szolgáló könyvet jelentetett meg. Bár Tokaj ismertsége – és elismertsége - kézenfekvő okaként világhírű borát kell említenünk, komoly szerepe van ebben a szaktudományok kitaró és eredményes munkálkodásának köszönhetően megismert múltjának is.

A várostörténeti tanulmányok harmadik kötetét – csakúgy, mint a Tokaj és Hegyalja című, több évtizeden átívelő sorozat egészét - Bencsik János múzeumigazgató neve fémjelzi. A jeles kutató a nyolcvanas években jegyezte el magát Hegyaljával és benne Tokajjal. Időközben a sorozat huszonnégy kiadványa látott napvilágot, s vált a táj és a város megismerésének nélkülözhetetlen forrásává. Bencsik János és a feltárásba általa bevont munkatársai elkötelezett kutatásainak köszönhetően a legújabb kötet lapjain a város és a táj múltjának számos fontos, eddig részlete elevenedik meg.

Minthogy huszónhárom dolgozat alkotja a tanulmánygyűjteményt, ezek érdemi ismertetésére írásunk terjedelmi korlátai miatt sem vállalkozhatunk, ám az olvasó - s vele együtt valamennyi szerző - megérdemli, hogy legalább a

felsorolás mértékéig megemlítsük őket. Balassa Iván felvetésével egyetértve, magunk is szívesen szorgalmazunk egy későbbi, lehetséges szintézist. A magyar néprajztudománynak a közelmúltban eltávozott klasszikusa, Tokaj és Hegyalja néprajzának tudós kutatója bevezetőjében meleg szavakkal méltatja e vállalkozás eredményeit, s ezeknek alapján joggal fogalmazza meg egy későbbi nagy Tokaj-monográfia igényét. E lehetőséget látszik megerősíteni Boros László Tokaj a földrajztudományban című, bőséges geográfiai szakirodalomra támaszkodó áttekintése. Ebbe a sorba illeszkedik Németh Csaba A tokaji vár a történeti irodalomban című, forráskritikai szemlélettel megírt, alapos összegzése is, s ilyen szemléletű Bencsik János a vár- és városábrázolásokat értelmező, avatott elemzése, a Tokaj, a város története és a vár ábrázolása a régiségben c. tanulmánya. Az irodalmi számvetések sorát Pusztai Mária Tokaj és a néprajzi szakirodalom című rövid dolgozata zárja.

A kötet következő fejezeteként - a szerző kifejezésével élve – „a legmagasabb műveltséget képviselő, paradigmateremtő” pálosok, kapucinusok és piaristák helyi történetének első terjedelmesebb összefoglalását olvashatjuk János István Szerzetesrendek Tokajban című, izgalmas tanulmányá-

empléni újsza

ban. Az iskolateremtő kegyesrendiek nyomdokain bontakozó iskolatörténet több, egymásra épülő fejezete alkotja a kötet következő, terjedelmesebb szerkezeti egységét. Ennek első fejezete Takács Péter A tokaji elemi iskola története című dolgozata. Laszota Zoltán rövidebb dolgozata már a tokaji evangélikus iskoláról és iskoláztatás történetéről szolgál értékes adalékokkal.

Lénárt Béla Népoktatás Tokajban 1868-1945 című, lényegre törő tanulmánya megbízható elemzését adja e fontos területnek a jelzett időszakban. A két következő fejezet szerzőjeként a szerkesztőt, mint az oktatásügyben jelentős személyes tapasztalatokkal bíró szakembert ismerhetjük meg. Bencsik János A polgári iskola címmel a kiegyezést követően életre hívott új iskolatípus mintegy négy évtizedes történetéből tesz közzé jellemző adatokat, Az egységes, alapfokú iskolaszervezet kialakulása Tokajban (1944-1949) című tanulmányában a vizsgált rövid, fél évtizedes időmetszet iskolapolitikájának meghatározó jelentőségű tendenciáit, az állami iskolák létrejöttének körülményeit elemzi. Makó Balázné a város legrégebb, egyben legfontosabb középfokú oktatási intézményének közel fél évszázados történetéről, eredményeiről ad számot, s bemutat néhány kiemelkedő pedagógus egyéniséget (A Tokaji Ferenc Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium története). A Gyöngyösről Tokajba telepített, szakk munkásképzőből szakközépiskolává fejlesztett oktatási intézmény fordulatokban gazdag történetét Kereskedelmi Szakk munkásképző és Szakközépiskola története (1954-1998) címmel Vargáné

Alföldi szfinksz

Hutka Erzsébet ismerteti. A könyv záró iskolatörténete Bánfai Mihály Tokaji Mezőgazdasági Szakiskola (1965-1998) című dolgozata.

A kötet következő nagyobb tartalmi egységét a városban működő egyházak történetéről írott, a tárgyra utaló, közel azonos című fejezetek alkotják. Gyulai László idézetekkel illusztrált, sajnálatosan félbe maradt dolgozatában a római katolikus egyház történetéről közöl fontos adatokat, Dienes Dénes szép tanulmánya a tokaji református egyház sikereiben és megpróbáltatásokban gazdag történetét mutatja be. Siska József munkája a görög katolikus egyház történetébe avatja be az olvasót. Ulrich Attila a tokaji evangélikus egyház történetét ismertető tanulmányában jelentős teret szentel az egyház oktató tevékenységének. A Tokajban és a Hegyalján egykor jelentős szerepet játszó ortodox görögység egyházi és gazdasági életének fontosabb mozzanatait, jelesebb alakjait mutatja be történetük avatott kutatója, Sasvári László Tokaj ortodox lakóiról című írása. Ugyane témakört gazdagítja Diószegi György Antal a Karácsony/Karátsonyi és a Szerviczky családok történetének bemutatásával. Az egyháztörténeti fejezetek sorát Zelenák István adatgazdag, szép tanulmánya zárja (A tokaji izrealita hitközség története).

Tokaj városának a hazai művészeti életben, közelebbről az irodalomban és a képzőművészetben betöltött szerepéről rajzol átfogó képet a kötet két utolsó írása. Székelyhidi Ágoston A Tokaji Írótkönyvtár 1971-2001 című munkájában „az

élő magyar irodalom szabadságot és egyetemességet célzó törekvéseinek” fontos, a hivatalossággal sikerrel dacoló, lényeges kérdéseket felvető és azokra megalapozott válaszokat adó fórumként mutatja be az intézményt. Bánszky Pál a tokaji képzőművészeti élet hat évtizedes történetét felvázoló tanulmányában Hézső Ferenc szavait idézve „országot behálózó szellemi centrumnak” láttatja az alkotómunkát sikerrel segítő, jó szellemiségű művésztelepet (A Tokaji Művésztelep és Művészetbaráti Kör rövid története). A Várostarténeti tanulmányok III. köteté hézagpótló, gazdag tartalmú írásai- val tovább gazdagítja „a leghíresebb város”, Tokaj helytörténetét, egyben hiteles forrása lesz a múltját tanulmányozni szándékozók kezén. A sorozat utolsó kötete ugyanakkor - a szerzőgárda felkészültségének és objektivitásának köszönhetően - nemes alapul szolgálhat egy, a Balassa Iván által szorgalmazott városmonográfiához. Valamennyi most közreadott dolgozat (beleértve a tokaji római katolikus egyház történetének leírására vállalkozó, ám befejezetlenül megjelentetett munkát is) haszonnal forgatható a város történelmével ismerkedő, abban elmélyülni kívánó olvasó számára.

(Tokaj. Várostarténeti tanulmányok III., szerkesztette: Bencsik János, Tokaj, 2002)